

Regős Gábor – Molnár Dániel – Horváth Diána

Járványhullámok a konjunktúrakutatás tükrében

1. Bevezetés

A koronavírus 2020. márciusi megjelenése óta három járványhullám zajlott le a magyar gazdaságban. Az első hullám 2020 tavaszán, a második 2020 negyedik negyedévében, míg a harmadik 2021 tavaszán ment végbe. A hullámok az esetszámot tekintve eltérő súlyosságúak voltak, és a kormányzat is némiképp eltérő intézkedéseket vezetett be azok megfékezése érdekében, így a gazdasági szereplők reakciójában is eltérő folyamatok mentek végbe. Jelen tanulmány célja, hogy a Századvég havi rendszerességgel konjunktúrakutatása, valamint a rendelkezésre álló gazdasági adatok segítségével összehasonlítsa az egyes hullámok hatásait.

2. A Századvég felméréséről

A Századvég konjunktúrakutatása havi rendszerességgel zajlik, és keretében 1000 háztartás, illetve 1000 vállalatvezető kerül megkérdezésre. Az így képzett indexek a kérdések széles bázisán alapulnak: a lakossági konjunktúraindexhez 28, míg a vállalatihoz 27 kérdés eredményei kerülnek felhasználásra. A kérdések között szerepelnek olyan, egy-egy konjunktúrakutatásban hagyományosan megjelenő kérdések, mint a gazdasági helyzet aktuális és várható megítélése, de megjelennek rendhagyóbb kérdések is, mint a nemzetközi környezet hatása, az üzleti környezet megítélése vagy a valutaárfolyammal kapcsolatos várakozások.

Az egyes kérdéseket mindkét felmérés esetében három-három csoportba osztottuk. A vállalati felmérés esetében a következő kérdéskörök kerültek kialakításra:

- a gazdasági és üzleti környezet megítélése;
- a vállalat gazdasági percepciója és tervei;
- a gazdasági környezetet befolyásoló tényezők.

Ehhez hasonlóak a lakossági felmérés témakörei is:

- a lakosság gazdasági közérzete;
- a lakosság gazdasági percepciója és tervei;
- a gazdasági környezetet befolyásoló tényezők.

Az egyes kérdések esetében jellemzően megkülönböztethetők pozitív (például javul a gazdasági helyzet) és negatív (például romlik a gazdasági helyzet) válaszok. A legpozitívabb válasz +1 pontot ér, a kevésbé pozitív +0,5 pontot, a semleges 0 pontot, a kicsit negatív -0,5 pontot, míg a nagyon negatív -1 pontot. Amennyiben ennél több vagy kevesebb válaszlehetőség van egy-egy kérdésnél, a pontok a +1 és -1 közötti sávon arányosan kerülnek elosztásra. Az egyes kérdésekre adott válaszok megoszlása alapján, a reprezentativitást figyelembe véve kiszámításra kerül egy-egy kérdés pontértéke, majd ezt transzformáljuk egy -100 és +100 közötti skálára, ahol tehát a +100 jelenti a teljes mértékben optimista, a -100 pedig a teljes mértékben pesszimista helyzetmegítélést.

A lakossági és a vállalati kérdéssor 28, illetve 27 kérdése pontértékeinek átlagolásából adódik a lakossági és a vállalati konjunktúraindex. A konjunktúraindexen felül mindkét esetben előre meghatározott kérdések felhasználásával négy-négy alindexet képzünk. Ezek a lakossági felmérés esetében a gazdasági helyzetet, az anyagi helyzetet, a foglalkoztatási helyzetet és az inflációt írják le, míg a vállalati felmérés esetében a gazdasági környezet, az iparági környezet, a termelési környezet és az üzleti környezet alakulásáról mutatnak képet.

A tanulmány keretében azt vizsgáljuk, hogy a járvány három hullámában hogyan alakult a háztartások és a vállalatok gazdasági közérzete. Az elemzést 2019 augusztusától, az első felmérés időpontjától kezdődően vizsgáljuk 2021 júliusáig. Ez az időintervallum lehetővé teszi, hogy a járvány hatását összehasonlítsuk a konjunktúra idején tapasztalt állapottal (2019 utolsó hónapjai), valamint bemutassuk, hogy a hullámok lecsengését követően milyen ütemben tudott helyreállni a gazdasági közérzet.

A Századvég Konjunktúrakutató kutatásának eredményeit már több tanulmányban ismertettük: Molnár és szerzőtársai (2021b) tanulmánya a koronavírus hatását mutatta be a vállalatok és a lakosság konjunktúraérzetére. Molnár és szerzőtársai (2021a) a koronavírus lefolyását vizsgálták, amelyhez a makrogazdasági adatok mellett felhasználták a konjunktúra-

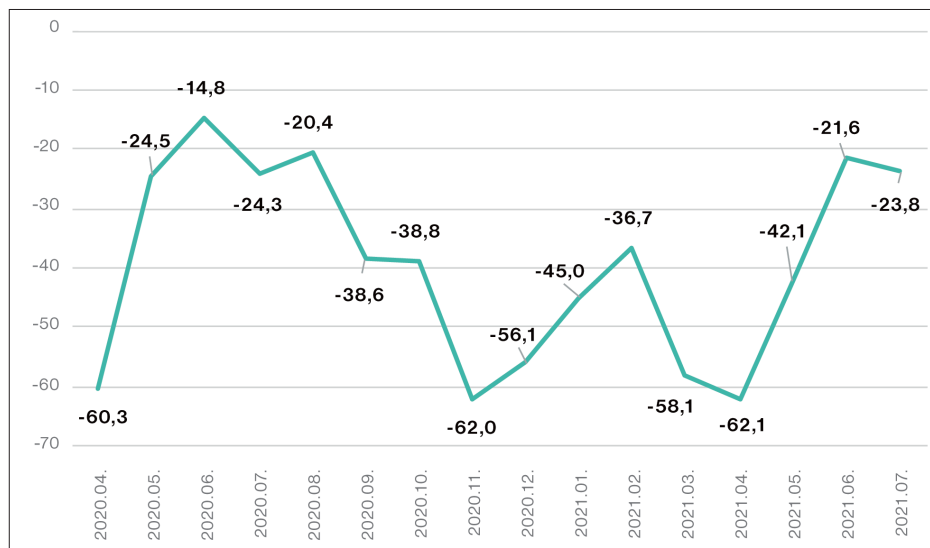
kutatás adatait is. Regős és szerzőtársai (2019) a Századvég 2015 és 2018 között zajlott konjunktúrakutatásának adatait mutatták be a makrogazdasági adatok fényében.

3. Lakossági konjunktúraérzet a járvány három hullámában

3.1 Vírushelyzet

Az első kérdéssel azt vizsgáljuk, hogy a lakosság mennyire ítélte súlyosnak az egyes hónapokban a vírushelyzetet. Az idősor itt az első hullám megjelenését követően, 2020 áprilisában indul. A lakosság számára feltett kérdés egészen pontosan arra vonatkozott, hogy a megkérdezettek mennyire ítélik aggasztónak a koronavírus-járvány terjedését. A válaszadók-nak négy válaszlehetőséget kínáltunk fel: egyáltalán nem az, inkább nem aggasztó, inkább aggasztó vagy nagyon aggasztó. A válaszokból képzett aggregált index kiszámításakor az „egyáltalán nem az” kapott 1 pontot, az „inkább nem aggasztó” válasz kapott 0,5 pontot, az „inkább aggasztó” -0,5 pontot, míg a „nagyon aggasztó” -1 pontot.

1. ábra: Ön mennyire ítéli aggasztónak a koronavírus-járvány terjedésének problémáját?

FORRÁS: SZÁZADVÉG-FELMÉRÉS

Az így képzett indexből jól kirajzolódik a három hullám, amikor is az idősor a három mélypontját elérte – nagyjából hasonló értékkel. A kérdésből tehát kiderül, hogy melyek azok az időszakok, amelyeket a későbbiekben érdemes lesz vizsgálni, mint a három hullám legemblematikusabb időpontjait. Az első hullám esetében a vírus terjedését legnagyobb mértékben 2020 áprilisában érezték problémának a megkérdezettek, a második hullám idején a mélypont 2020 novemberében volt, míg a harmadik hullámnál 2021 áprilisában. Az is látható az 1. ábrán, hogy az egyes mélypontok között az index értéke különböző mértékben növekedett, azaz a vírus súlyosságának megítélése fokozatosan, de eltérő ütemben javult.

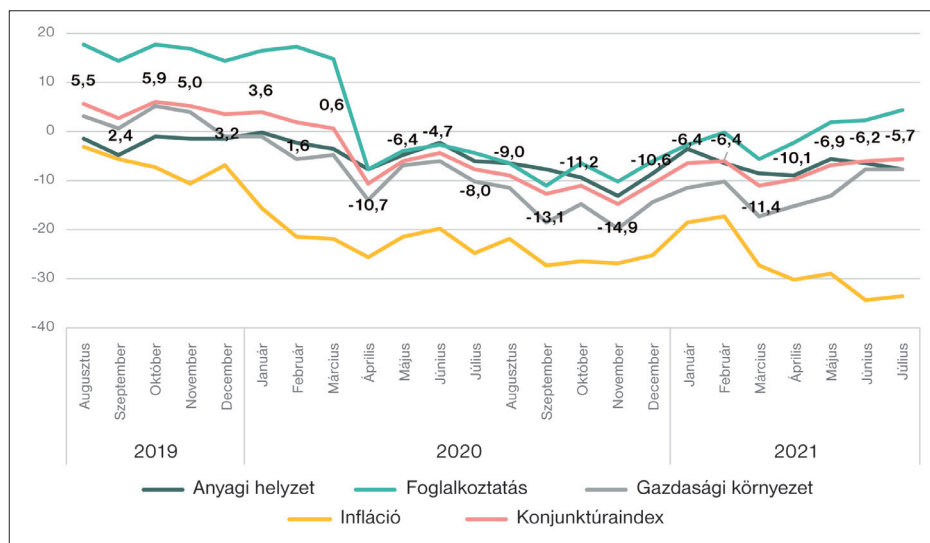
A három mélyponton a lakosság több mint 80 százaléka mondta, hogy inkább vagy nagyon aggódik a vírus terjedése miatt. A vírus miatti aggodalom azonban a köztes időszakokban sem múlt el, amint azt az idősor végig negatív értéke is mutatja. Ezt bizonyítja az is, hogy a kiszámított index maximumának időpontjában, 2020 júniusában is a megkérdezettek több mint 60 százaléka azt válaszolta, hogy a vírus terjedése inkább vagy nagyon aggasztja őket.

3.2 Konjunktúraindex

Ebben a részben azt mutatjuk be, hogy a fent ismertetett módszertannal kiszámított konjunktúraindex, illetve annak alindexei hogyan alakultak a vizsgált időszakban, különös tekintettel is a három hullám időpontjára. A konjunktúraindex a vírus megjelenéséig a pozitív tartományban tartózkodott, azaz a háztartások helyzetértékelése kismértékben derűlátó volt. A vírus megjelenésével ez megváltozott, és az index – bár csak kismértékben, de – negatív értéket vett fel. Az első hullámban az index mélypontja $-10,7$ pont volt, a második hullámban (októberben) $-13,1$ pont, míg a harmadik hullámban $-11,4$ pont. Ez alapján tehát a háztartások a második hullám során voltak a legpesszimistábbak a gazdasági helyzet megítélését illetően, amelyet azonban sem a vírushelyzet súlyossága (a harmadik hullám volt a legsúlyosabb), sem a gazdasági károk (az első hullámban volt a legsúlyosabb) nem indokolnak. Azt, hogy a második hullám során volt a hangulat a legpesszimistább, leginkább az indokolja, hogy az első hullámban a múlt megítélése még viszonylag kedvező volt, míg a harmadik hullámban már a jövőt látták pozitívnak a válaszadók. Az egyes hullámok között a konjunktúraindex értéke javult, ám egyik esetben sem került vissza a pozitív tartományba. Legnagyobb értékét a vírus megjelenését követően, az első és második hullám között érte el, 2020 júliusában, $-4,7$ ponton. A vizsgált időszak záróértéke $-5,7$ pont, azaz a lakosság gazdasági

várakozásai és helyzetértékelése viszonylag kedvező, ám a vírus hatásai még nem múltak el.

2. ábra: A lakossági konjunktúraindex és egyes alindexei

FORRÁS: SZÁZADVÉG-FELMÉRÉS

A vírus hullámainak egyes alindexekre gyakorolt hatása eltérő, az legközvetlenebbül talán a gazdasági helyzet alindexénél figyelhető meg. Az alindex minimumát a második hullám során vette fel a novemberi -19,9 ponttal, de érdemi volt a visszaesés 2020 áprilisában is (-5,0 pontról -13,9 pontra), míg a harmadik hullám során a minimum idén márciusban volt, amikor is a mutató értéke -10,5 pontról -17,4 pontra csökkent.

A foglalkoztatási helyzet értékelésében szintén megjelenik a három hullám, bár itt a mélypont nem pont ugyanazokban a hónapokban van, mint a teljes indexnél. Az alindex értéke az első hullám során, 2020 áprilisára +14,6 pontról -8,1 pontra zuhan. A második hullám során az index értéke ennél két esetben is kedvezőtlenebb volt: szeptemberben (-11,1 pont), illetve novemberben (-10,2 pont). A harmadik hullám már sokkal kisebb nyomot hagyott a foglalkoztatás megítélésében, ekkor a mutató értéke már csak -6,0 pontra csökkent (márciusban) az előző havi -0,4 után.

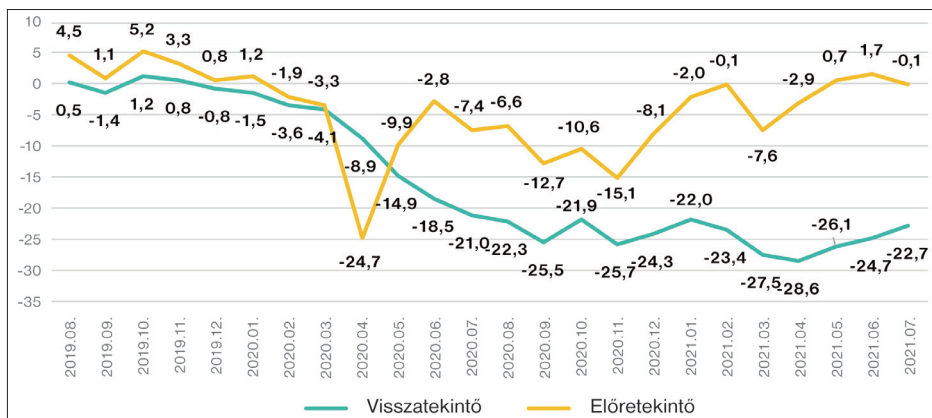
Az anyagi helyzet esetében az első hullám visszaesése minimális volt, a 2020. márciusi -3,6 pontról áprilisra -7,7 pontra mérséklődött. A második hullámban a helyzetmegítélés minimuma novemberben volt -13,3 ponton, míg a harmadik hullámban áprilisban, -9,3 ponton. Azaz itt is látszik a há-

rom hullám, azonban a járvány előtti helyzethez képest az eltérés sokkal kisebb, az anyagi helyzet megítélését sokkal kevésbé befolyásolta a vírus.

Kevésbé szoros a kapcsolat az infláció megítélése és a vírus hullámai között. A vírus első hulláma például az élelmiszerek árának emelkedését hozta, amelyet a háztartások mindennapi vásárlásaik során érzékelnek. Az infláció megítélése már a vírus megjelenését megelőző hónapokban romlott, így 2020 áprilisában a csökkenés már minimális volt, az előző havi -22,2 pontról -25,7 pontra. Ezt követően az infláció tekintetében nem látszott érdemi javulás, a két hullám közötti maximum júniusban volt -20,1 ponton, majd novemberre a mutató értéke -27,1 pontra mérséklődött. Ezt követően az infláció megítélése némileg javult, azonban a harmadik hullám ismét rontott a mutatón, értéke áprilisban -30,2 pont volt. Ugyanakkor az infláció emelkedésével párhuzamosan a harmadik hullám vége után a megítélés nem kezdett el javulni, sőt, júniusra -34,7 pontra csökkent az index.

Összességében tehát minden alindexre (így az általános közérzetre is) hatottak a vírus egyes hullámai, azonban a hatás mértéke eltérő volt. A legkisebb változás az anyagi helyzet megítélésében következett be, miközben a másik három mutató jelentősebb romlást mutatott. Azonban az infláció esetében a romlás csak részben kapcsolódott a vírus egyes hullámaihoz, az már azt megelőzően elkezdődött és a harmadik hullám vége után tovább folytatódott.

3. ábra: Az előretekintő és a visszatekintő konjunktúraindex

FORRÁS: SZÁZADVÉG-FELMÉRÉS

A járvány egyes hullámainak megítélése közötti különbséget igazán az előre- és visszatekintő konjunktúraindexek szemléltetik jól. Az előre-

illetve a visszatekintő index kiszámításához a kérdéseket három csoportra osztottuk. A visszatekintő indexhez azt a tizenegy kérdést használtuk fel, amelyek a múltbeli folyamatokat vizsgálták (hogyan változott az adott tényező az elmúlt 3, 6 vagy 12 hónapban), míg a jövőbeli várakozásokat vizsgáló tizenkét kérdés adta az előretekintő index alapját. Azon kérdések, amelyek az aktuális helyzetet mérik fel (például, hogy anyagi szempontból mi jellemzi a háztartást), egyik indexhez sem kerültek felhasználásra.

A koronavírus megjelenéséig az előretekintő és a visszatekintő index értéke hasonlóan alakult, minimális mértékű romlás volt csupán megfigyelhető mindkét index esetében, vagyis a háztartások a múltbeli tapasztalataikat vetítették ki a jövőre. Az első hullám megjelenésével azonban a visszatekintő és az előretekintő index egyensúlya felborult. Az első hullámban a visszatekintő index értéke még csak mérsékelten, $-8,9$ pontra csökkent, miközben az előretekintő index értéke mélypontjára, $-24,7$ pontra esett vissza. Ekkor tehát a múltat a válaszadók sokkal kevésbé látták borúsán, mint a jövőt. Ez a helyzet azonban gyorsan megváltozott. 2020 májusától az idősor végéig már a múlt megítélése volt a kedvezőtlenebb, és itt az egyes újabb járványhullámok megjelenése már csak mérsékelt változást hozott: a második hullám idején a visszatekintő index értéke a 2020. októberi $-21,9$ pontról novemberre $-25,7$ pontra csökkent, míg a harmadik hullámban a 2021. februári $-23,4$ pontról áprilisa $-28,6$ pontra. Ennél látványosabbak ugyanakkor az ingadozások az előretekintő mutató esetében. Itt az újabb járványhullám nagyobb mértékben rontotta a várakozásokat, azonban a második hullám novemberi mélypontja óta trendszerű javulás látszik, bár ez márciusban, a harmadik hullám megjelenésével némiképp megtört, és az idei év közepén az index már a pozitív tartományban is tartózkodott. Az egyes járványhullámok tehát elsősorban a jövőre vonatkozó várakozásokat befolyásolták, míg a visszatekintő mutató az első járványhullámban fokozatosan romlott, majd tartósan alacsony szinten maradt. Amíg azonban a jövőre vonatkozó várakozások már trendszerű javulásnak indultak, addig a múlt megítélésénél ez a javulás még csak kisebb mértékben látszik.

3.3 A gazdasági helyzet

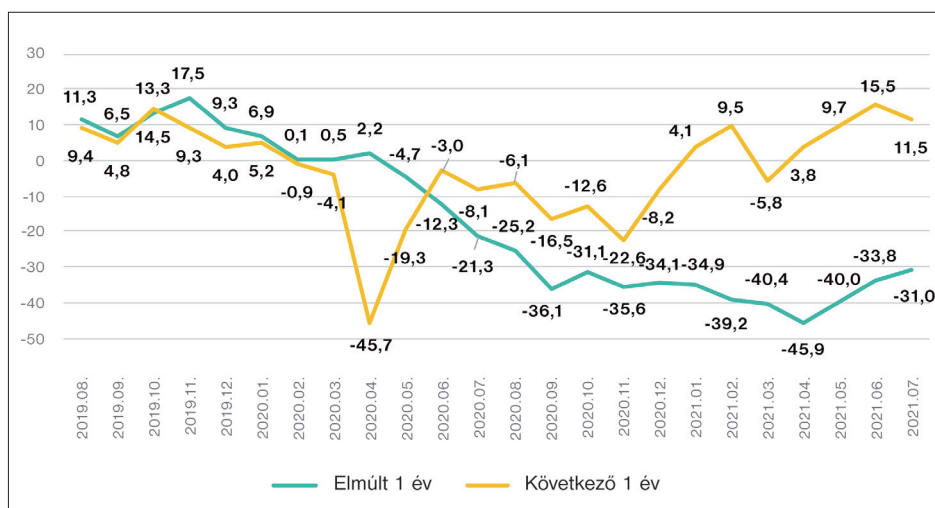
A következőkben a kérdőív néhány konkrét kérdését emeljük ki, és ezek idősorát elemezzük a járvány egyes hullámainak tükrében. Az első ilyen kérdés azt vizsgálta, hogy a megkérdezett szerint hogyan változott az elmúlt egy év során az ország gazdasági helyzete. Az egyes válaszlehetőségek alapján itt is kiszámítottuk a -100 és $+100$ közötti indexet, ennek

idősort mutatja be a 4. ábra. A koronavírus megjelenéséig az index értéke pozitív volt, azaz a lakosság a gazdasági helyzet kismértékű javulását érezte. Az első hullám magyarországi tetőzésekor, 2020 áprilisában a megítélés még szintén kismértékben pozitív volt: a megkérdezettek 16,5 százaléka mondta, hogy jelentősen, 18,9 százaléka pedig, hogy kismértékben romlott a gazdasági helyzet. 20,5 százalék nem tapasztalt változást, 28,4 százalék kismértékű, 13,9 százalék pedig jelentős javulást érzékelt.

Ezt követően a gazdaság által az első hullámban elszenvedett károk beépültek a lakosság helyzetértékelésébe, így a kérdésre adott válaszokból számított index fokozatosan romlott 2020 szeptemberéig, amikor is -36,1 pontot ért el. A második hullám itt egy alacsony szinten való stagnálást eredményezett.

Ezt követően a harmadik hullámban ismét romlott a múlt megítélése, az idősor mélypontja áprilisban volt, -45,9 pontos értékkel. Ekkor a megkérdezettek 36,4 százaléka számolt be jelentős, míg 33,3 százalékuk kismértékű romlásról. 11,5 százalék nem tapasztalt változást, 9,5 százalék kismértékű, 4,6 százalék pedig jelentős javulást érzékelt. A harmadik hullám elmúltával és a korlátozások lazításával az elmúlt tizenkét hónap gazdasági helyzetváltozásának megítélése javulni kezdett, és a képzett index 2021 júniusában -31,0 ponton zárt.

4. ábra: Meglátása szerint az elmúlt egy év / a következő egy év során hogyan változott/változik az ország gazdasági helyzete?

FORRÁS: SZÁZADVÉG-FELMÉRÉS

A következő kérdés a gazdasági teljesítmény következő tizenkét hónapban várt változását vizsgálta. Ennél a kérdésnél már markánsabban meglátszik a három járványhullám, bár itt különösen az első hullámban változtak meg a vélekedések. Míg 2020 márciusában az index értéke -4,1 pont volt, addig ez áprilisra -45,7 pontra csökkent. Ekkor a válaszadók 41,5 százaléka számított a gazdasági helyzet jelentős, míg 23,4 százaléka annak kismértékű romlására. A megkérdezettek 12,5 százaléka változatlanságot, 14,1 százaléka kismértékű, 3,0 százaléka pedig jelentős javulást várt.

Az első járvány elmúltával a várakozások konszolidálódtak, júniusra megközelítették a semleges szintet. Ezt követően azonban ismét romlott a helyzet, az index lokális mélypontot ért el 2020 novemberében, amikor is a korlátozások várható gazdasági következményei miatt az index értéke -22,6 pont volt. Bár a második hullám lecsengésével a korlátozások nem enyhültek, 2021 februárjára a hangulat a korlátozások várható lazítása miatt is pozitívba fordult, és az index +9,5 pontos értéket vett fel. A harmadik hullám azonban ismét kedvezőtlenebbé tette a várakozásokat, a mutató értéke márciusban -5,8 pontot vett fel. Ezt követően ismét az optimizmus vált jellemzővé, 2021 júliusában az index értéke +11,5 pont volt. Ez azt jelentette, hogy a megkérdezettek 10,8 százaléka várt jelentős, 14,6 százaléka kismértékű romlást. 20,9 százalék arra számított, hogy a következő tizenkét hónap során nem változik érdemben a gazdasági helyzet, míg 31,4 százalék kismértékű, 12,9 százalék pedig jelentős javulást várt. A jövőre vonatkozó gazdasági várakozásokat tehát mind a három hullám, illetve az ezek során bevezetett korlátozó intézkedések érdemben befolyásolták, ám az egyes hullámok során a lakosság pesszimizmusa egyre kisebb lett, egyre kevésbé számítottak a gazdasági helyzet további romlására. Ez azt is mutatja, hogy a gazdaság az újabb és újabb járványhullámok során egyre inkább alkalmazkodni tudott a kialakult helyzethez.

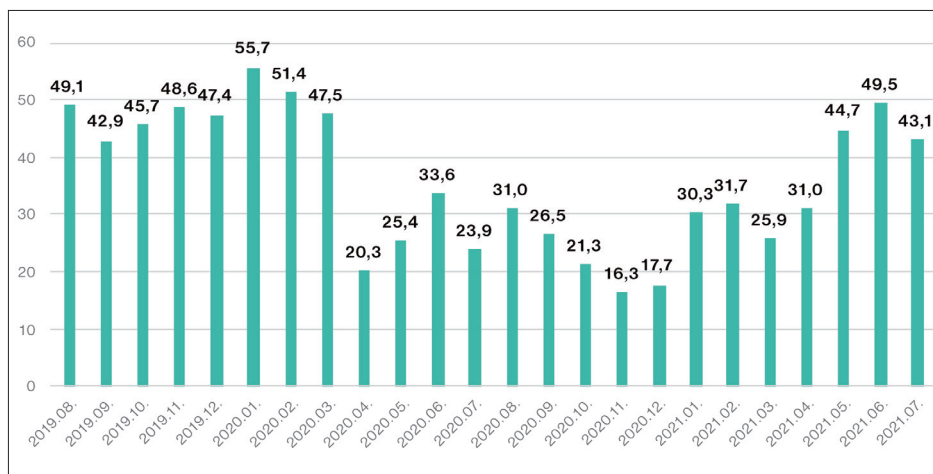
3.4 Munkaerőpiac

A kérdőívben több kérdés is vonatkozik a munkaerőpiaci folyamatokra. Ezek közül most azt a kérdést emeljük ki, amely azt vizsgálja, hogy a megkérdezettek mennyire tartottak attól, hogy ők vagy valamely családtagjuk elveszíti munkáját a következő hat hónap során. A kérdés esetében négy válaszlehetőséget (egyáltalán nem tart tőle, inkább nem tart tőle, inkább tart tőle, nagyon tart tőle) adtunk meg és a válaszokból itt is kiszámítottuk a kérdésre vonatkozó indexet.

A három járványhullám hatása e kérdés esetében is nyomon követhető, bár itt a harmadik hullám hatása már minimális volt. Összességében azonban egyik hullámban sem vált negatívvá a megítélés, tehát a válaszadók többsége biztosnak érezte munkahelyét. A mélypontot e kérdés esetében a második hullám hozta, amely az első hullám 20,3-as pontértékével szemben 16,3 pontos minimumot eredményezett 2020 novemberében. Azaz ekkor – tekintettel arra, hogy a vállalkozások jelentős része az első hullámban felélte tartalékait – jobban tartottak a megkérdezettek az állásvesztéstől, mint az első hullámban. Novemberben a válaszadók 36,0 százaléka egyáltalán nem tartott attól, hogy ő vagy valamely családtagja elveszíti munkáját, míg 19,8 százalék inkább nem tartott tőle. Ezzel szemben a megkérdezettek 22,7 százaléka inkább tartott, míg 18,7 százaléka nagyon tartott az állása elvesztésétől.

Az állásvesztéstől való félelmet a harmadik hullám nem fokozta, áprilisban az index +31,0 pontot ért el. Sőt, a harmadik hullám lezárultával és a munkahelyek újranyitásával tovább mérséklődött, a mutató értéke 2021 júliusában +43,1 pont volt. Ez megközelíti a vírus megjelenése előtti értéket. Júliusban a megkérdezettek 49,6 százaléka mondta, hogy egyáltalán nem tart az állásvesztéstől, 22,3 százalék pedig inkább nem tartott tőle. 16,5 százalék válaszolta, hogy inkább tart attól, hogy ő vagy valamely hozzátartozója elveszíti állását, míg 10,1 százalék nagyon tart ettől.

5. ábra: Tart Ön attól, hogy akár Ön, akár valamely családtagja elveszíti a munkáját a következő hat hónap során?

FORRÁS: SZÁZADVÉG-FELMÉRÉS

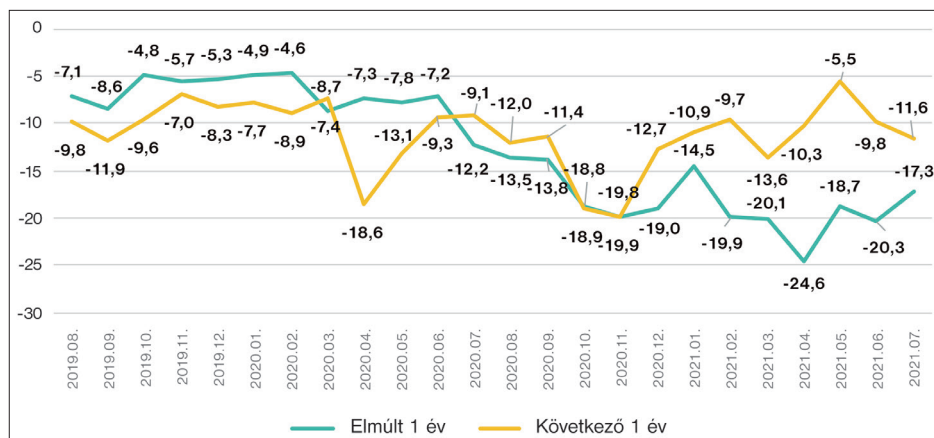
3.5 Vásárlások

Ebben a részben néhány, a lakosság vásárlási szokásait felmérő kérdés eredményeit mutatjuk be. Az első kérdés azt vizsgálta, hogy a megkérdezett háztartása az elmúlt egy évben több vagy kevesebb terméket és szolgáltatást vásárolt, mint egy évvel korábban. A válaszadók a vírus megjelenését megelőzően a fogyasztás kismértékű csökkenéséről számoltak be. Ebben a vírus első hulláma nem hozott érdemi változást, az áprilisi érték $-7,3$ pont volt. Ekkor a megkérdezettek $7,1$ százaléka válaszolta azt, hogy sokkal kevesebbet, $17,7$ százaléka pedig, hogy kicsivel kevesebbet vásárolt, mint egy évvel korábban. $60,5$ százalék esetében a vásárolt termékek és szolgáltatások volumene nem változott, míg $11,4$ százaléknál kismértékben, $3,0$ százaléknál pedig jelentősen növekedett.

Az index romlása csak 2020 júliusától következett be. A vírus harmadik hullámának megjelenése tovább rontotta a múltbeli fogyasztás megítélését, amely így a pontértéket 2020 novemberére $-19,8$ -ra vitte le.

Ezt követően a válaszok eloszlása érdemben nem tudott konszolidálódni, az elmúlt egy év vásárlásait leíró index csak januárban javult valamelyest. A harmadik hullám tovább csökkentette az index értékét, az 2021 áprilisában $-24,6$ -ot vett fel, ami a teljes időszoron a legkedvezőtlenebb érték. Ekkor $15,6$ százalék mondta, hogy vásárlásai kismértékben, $30,0$ százalék pedig, hogy jelentősen visszaestek. $42,5$ százalék nem tapasztalt

6. ábra: Az Ön háztartása az elmúlt egy évben több vagy kevesebb terméket és szolgáltatást vásárolt, mint egy évvel korábban, illetve a következő egy évben többet vagy kevesebbet fog vásárolni?

FORRÁS: SZÁZADVÉG-FELMÉRÉS

változást, míg 8,3 százalék kismértékben, 2,2 százalék pedig jóval több terméket és szolgáltatást vásárolt a megelőző egy évben, mint korábban. A harmadik hullámot követően a vásárlások volumenének megítélése javulni kezdett, de a júliusi -17,3-as érték még mindig a vásárolt volumen csökkenését jelzi. A múltbeli vásárlások megítélése tehát az első hullámot követően kezdett romlani, majd a második hullám alatt további mérséklődés következett be. Ezt követően a korlátozások lazításának elmaradása miatt nem történt érdemi konszolidáció, így a harmadik hullám által okozott visszaesés jelentette az elmúlt egy éves vásárlások mélypontját. A harmadik hullám elmúltával és így a korlátozások lazításával, valamint a jövedelmi helyzet javulásával a vásárlások múltbeli megítélése javulni kezdett.

A bemutatásra kerülő következő kérdés azt elemezte, hogy a megkérdezett a jövőben több vagy kevesebb terméket, illetve szolgáltatást kíván vásárolni, mint a megelőző egy évben. A válaszok eloszlásából kiszámított indexérték az idősor egészében negatív, azaz a válaszadók inkább a vásárlásaik visszaesésére számítanak. A válaszok eloszlását a járvány mindhárom hulláma befolyásolta, ám ez jellemzően csak átmeneti, egy-két hónapos mérséklődést eredményezett. Míg az első hullámot megelőzően az index értéke -10 körül alakult, addig áprilisra -18,6-ra csökkent, majd a korábbi szint környékén konszolidálódott.

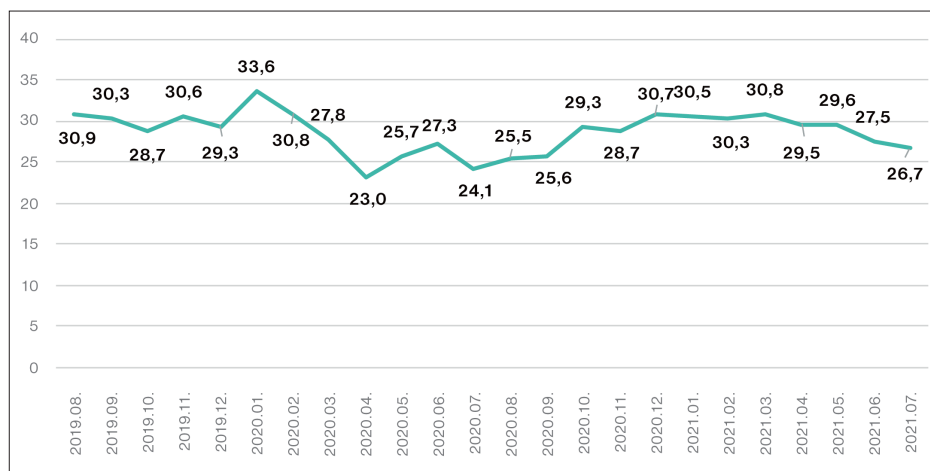
Az index értéke a második hullámban érte el mélypontját, 2020 novemberében -19,9-en. Ekkor a válaszadók 13,5 százaléka számított arra, hogy sokkal, 26,5 százaléka pedig arra, hogy kicsivel kevesebb terméket, illetve szolgáltatást vásárol majd. 42,6 százalék nyilatkozott úgy, hogy vásárlásainak volumene várhatóan nem változik, 11,0 százalék kismértékű, 2,2 százalék pedig jelentős növekedést várt. A második hullám novemberi mélypontját követően a vásárlási szándékokkal kapcsolatos várakozások ismét javultak, és ezen már a harmadik hullám is csak mérsékelten tudott rontani, az index értéke 2021 áprilisában -13,6-ra csökkent. Ezt követően javulni kezdett a jövőbeli vásárlásokkal kapcsolatos vélekedés, de az egyes hónapok között jelentős volatilitás figyelhető meg.

A jövőbeni vásárlási tervekre tehát a vírus mindhárom hulláma hatást gyakorolt, amely az első két hullám esetében bizonyult erősebbnek. A hatás azonban mind a három hullámnál átmenetinek bizonyult, mindössze egy-két hónapig tartott.

A következő kérdés azt vizsgálta, hogy a megkérdezettek a következő egy évben terveznek-e nagyobb kiadást, például lakásvásárlást, -felújítást vagy személygépkocsi-vásárlást. A vírus megjelenését megelőzően nagyjából a megkérdezettek 30 százaléka mondta, hogy tervez nagyobb ki-

adást. A három vírushullám közül mindössze az első befolyásolta érdemben a kérdésre adott válaszokat. Az első hullámban a kérdésre válaszolni tudók 23,0 százaléka mondta azt, hogy tervez nagyobb kiadást, azaz itt történt egy jelentősebb visszaesés. Ezt követően a nagyobb kiadásra vonatkozó tervek csak lassan konszolidálódtak, a 30 százalékos szintet csak 2020 decemberében érték el. Az időszak végén a nagyobb kiadásokra vonatkozó szándék ismét mérséklődni kezdett. Ennek oka azonban vélhetően nem a vírushelyzet alakulásában keresendő, sokkal inkább az infláció emelkedésében.

7. ábra: Tervez-e a következő egy évben nagyobb kiadást (például lakásvásárlás, -felújítás, személygépkocsi-vásárlás stb.)?

FORRÁS: SZÁZADVÉG-FELMÉRÉS

3.6 Anyagi helyzet

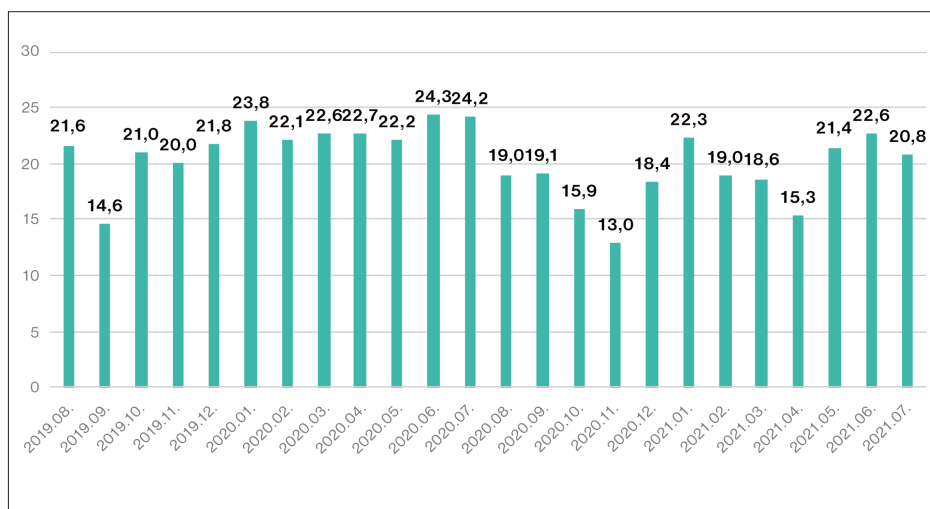
A következő három kérdés az anyagi helyzetet vizsgálta különböző aspektusokból. Az első kérdés azt elemezte, hogy mi jellemzi a megkérdezett háztartást anyagi szempontból. A válaszlehetőségek a következők voltak: sokat tudunk megtakarítani; meg tudunk takarítani, de csak keveset; éppen kijövünk jövedelmünkből; feléljük korábbi megtakarításainkat; illetve jelentősen el vagyunk adósodva. A vírus első hullámát megelőzően a pontérték jellemzően +20 körül alakult, azaz a megkérdezett háztartások inkább pozitívan nyilatkoztak az anyagi helyzetükről. Ebben az első hullám sem hozott változást, a családok anyagi helyzete 2020 áprilisában nem változott, az index +22,7-es értéket vett fel. Ekkor a megkérdezettek

7,3 százaléka mondta, hogy sokat tud megtakarítani, 44,9 százalék meg tudott takarítani, de csak keveset, 35,7 százalék éppen kijött jövedelméből, 8,4 százalék felélte korábbi megtakarításait, 3,0 százalék pedig jelentősen el volt adósodva.

Míg a járvány első hulláma nem befolyásolta a háztartások anyagi helyzetének megítélését, a második és a harmadik hullám már kismértékű negatív hatást gyakorolt. 2020 novemberében az index értéke bár pozitív maradt, vagyis az anyagi helyzetet a többség kedvezőnek ítélte, de +13,0-ra csökkent. Ekkor a megkérdezettek 4,5 százaléka mondta, hogy sokat tud megtakarítani, 39,1 százalék meg tudott takarítani, de csak keveset, 38,0 százalék éppen kijött a jövedelméből, 9,3 százalék felélte megtakarításait, míg 6,7 százalék jelentősen el volt adósodva. A második hullám novemberi mélypontja után az index értéke emelkedni kezdett és 2021 januárjában 22,3 pontot ért el, azaz visszatért a vírus előtti szintjére.

A harmadik hullámban a lakosság ismét kedvezőtlenebbül ítélte meg az anyagi helyzetét, a számított indexérték +15,3-ra mérséklődött. A visszaesés azonban itt is átmenetinek bizonyult, hiszen májusra a helyzet-megítélés visszatért a vírus megjelenését megelőzően jellemző szintjére. Az anyagi helyzet megítélését tehát a járvány első hulláma nem befolyásolta, míg a második és harmadik hullámban átmenetileg és kismértékben romlott csak.

8. ábra: Mi jellemzi az Ön háztartásának helyzetét anyagi szempontból?

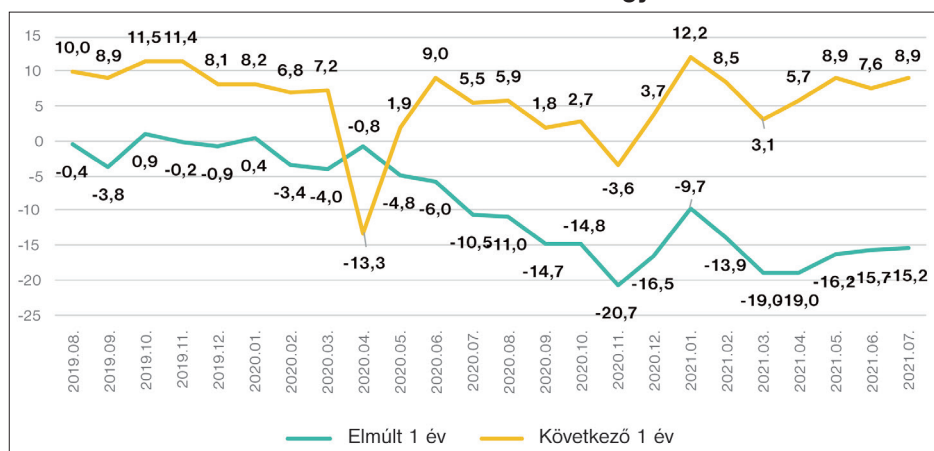
FORRÁS: SZÁZADVÉG-FELMÉRÉS

A következő kérdés arra fókuszált, hogyan alakult a háztartások anyagi helyzete a megelőző egy évben. A vírus megjelenése előtt az index értéke 0 körül alakult, azaz a háztartások anyagi helyzete alapvetően nem változott a megkérdezést megelőző évben. 2020 januárjában például a megkérdezettek 8,2 százaléka mondta, hogy anyagi helyzete a megelőző egy évben sokkal rosszabb lett, 15,5 százaléknak kicsit rosszabb lett, 48,4 százaléknak nem változott. 22,6 százalék válaszolta azt, hogy anyagi helyzete kicsit jobb, 5,0 százaléka pedig, hogy sokkal jobb lett.

A három járványhullám hatása az anyagi helyzet elmúlt egyévi változására eltérően alakult. Az első hullámnak azonnali hatása nem volt, azonban ezt követően az anyagi helyzet romlását kezdték érzékelni a háztartások. Az értékelés romlása a második hullám megérkezéséig folyamatos volt, akkor az index értéke 2020 novemberére -20,7-re csökkent, azaz a második hullám azonnali negatív hatást fejtett ki az anyagi helyzet elmúlt egy éves értékelésére. Ekkor a megkérdezettek 17,0 százaléka mondta, hogy sokkal, 26,5 százaléka, hogy kicsit rosszabb lett anyagi helyzete. 38,4 százalék nem tapasztalt változást, 13,9 százalék kismértékű, 2,9 százalék pedig jelentős javulást érzékelt.

A második hullám enyhülését követően az anyagi helyzet megítélése is javulásnak indult, ugyanakkor a vírus megjelenése előtti értékét nem érte el, 2021 januárjában -9,7 pontot tett ki. Ezt követően

9. ábra: Összességében hogyan alakult a háztartása anyagi helyzete az elmúlt egy évben, illetve hogyan alakul várakozásai szerint a következő egy évben?

FORRÁS: SZÁZADVÉG-FELMÉRÉS

az anyagi helyzet megítélése a harmadik hullám megjelenésével ismét erőteljesen romlott, az index értéke márciusban és áprilisban is $-19,0$ pontot tett ki. A harmadik hullám a másodiktól abban különbözött, hogy itt nem következett be gyors felpattanás, a mutató júliusi értéke $-15,2$ pont volt. Az elmúlt egy év anyagi helyzetének megítélése tehát eltérően alakult a három járványhullám idején: az első hullámban nem volt azonnali hatás, de azt követően fokozatos romlás következett be. A második hullámban bekövetkezett romlást gyors felpattanás követte, míg a harmadik járvány miatti visszaesés nem tudott érdemben visszafordulni.

A következő kérdés az anyagi helyzet következő egyéves alakulásával kapcsolatos várakozásokat vizsgálta. A várakozások a vírus megjelenéséig pozitívak voltak, az index értéke $+10$ körül alakult, azaz a háztartások összességében anyagi helyzetük javulására számítottak. 2020 januárjában például a megkérdezettek $6,1$ százaléka számított arra, hogy anyagi helyzete sokkal, $12,7$ százaléka pedig arra, hogy kicsivel rosszabb lesz. $43,2$ százalék nem várt változást, $30,6$ százalék kismértékű, $5,2$ százalék pedig jelentős javulásra számított.

Az egyes vírushullámok itt is eltérő mértékű hatással jártak, ám itt éppen az első hullám hozta a legnagyobb romlást. Ekkor a várakozásokat leíró index értéke a 2020. márciusi $+7,2$ -ről áprilisa $-13,3$ -ra csökkent. 2020 áprilisában a válaszadók $13,3$ százaléka úgy nyilatkozott, hogy anyagi helyzete sokkal, $23,6$ százaléka pedig úgy, hogy kicsivel rosszabb lesz. $36,9$ százalék nem várt változást, míg $17,9$ százalék kismértékű, $3,5$ százalék pedig jelentős javulásra számított. Az áprilisi visszaesést gyors felpattanás követte, és a mutató már a következő hónapra ismét pozitív értéket vett fel.

A pozitív érték egészen 2020 novemberéig, a szigorú korlátozások újbóli bevezetéséig megmaradt, amikor is a mutató ismét negatívba váltott, értéke $-3,6$ lett. Ez azt is jelenti, hogy a második hullámban a háztartások már kevésbé tartottak jövedelmi helyzetük romlásától, mint az első hullámban. A harmadik hullám hatása alig látszik az adatokon. Bár 2021 márciusában az index értéke az előző havi $8,5$ -ről $3,1$ -re csökkent, áprilisban már újból növekedni tudott, $5,7$ -re, majd ezt követően további lassú emelkedés kezdődött. Az anyagi helyzet várható alakulásával kapcsolatban tehát a vírus első hulláma nagymértékű átmeneti negatív sokkot hozott, miközben ez a sokkhatás a második hullámban már sokkal kisebb volt, a harmadik hullámban pedig már szinte alig érzékelhető – a gazdasági szereplők alkalmazkodtak a korlátozásokhoz.

4. Vállalati konjunktúraérzet a járvány három hullámában

4.1 Konjunktúraindex

A lakossági felméréshez hasonlóan a vállalatoknál is havonta kiszámításra került a konjunktúraindex és a négy alindexe. A vállalati konjunktúraindex alakulására különösen az első két hullám gyakorolt jelentős hatást. Míg a vírus megjelenését megelőzően az index értéke 0 környékén mozgott, addig 2020 áprilisában jelentős csökkenés történt, a mutató értéke $-20,8$ -at vett fel. Ezt követően az index némileg javult, de a vírus előtti értékét nem érte el. A második hullám megérkezése, illetve ennek kapcsán a korlátozások bevezetése rontotta a vállalkozások konjunktúraérzetét, a mutató értéke 2020 novemberére $-21,4$ pontra mérséklődött. Bár a korlátozások nem enyhültek, a vállalatok helyzetértékelése némileg javult, és a harmadik hullám nem is okozott újabb drasztikus visszaesést, az index értéke a 2021. februári $-12,1$ pontról márciusra $-15,1$ pontra esett, majd áprilisban már vissza is korrigált februári szintjére. A harmadik hullám elmúltával a konjunktúraindex további javulásnak indult, ám a vírus előtti szintjét még nem érte el, értéke 2021 júliusában $-6,0$ volt.

A négy alindex közül a legérdekesebb a gazdasági környezet pályája. A vírus megjelenését megelőzően ennek értéke volt a második legnagyobb, azonban a vírus megjelenésével e mutató értéke lett a legalacsonyabb a négy alindex közül. Az alindex pályája abban is eltér a teljes indexétől, hogy azon mindhárom vírushullám érezhető nyomot hagyott. A mutató értéke a vírus megjelenését megelőzően a pozitív tartományban tartózkodott, azonban 2020 áprilisában $-20,7$ pontra csökkent, amelyet egy júniusig tartó ($-11,7$ pontra) emelkedés követett. A második hullámban, 2020 novemberére a mutató az áprilisi értéke alá zuhant, $-31,9$ pontra. Ennek magyarázata az lehet, hogy itt már nemcsak a jövőre vonatkozó, de a múltat leíró kérdések is borúlátóbb képet mutattak. A járványhelyzet enyhülésével a mutató értéke is javult, 2021 februárjában $-18,4$ -et vett fel, tehát nem sokkal került 2020. áprilisi értéke fölé. A harmadik hullám ismét visszaesést eredményezett, bár a második hullámnál kisebbet, hiszen a mutató értéke 2021 márciusában $-25,7$ pont volt. A harmadik hullám után a vállalkozások a gazdasági helyzetet elkezdték pozitívabban megítélni, az index értéke -10 körül alakult.

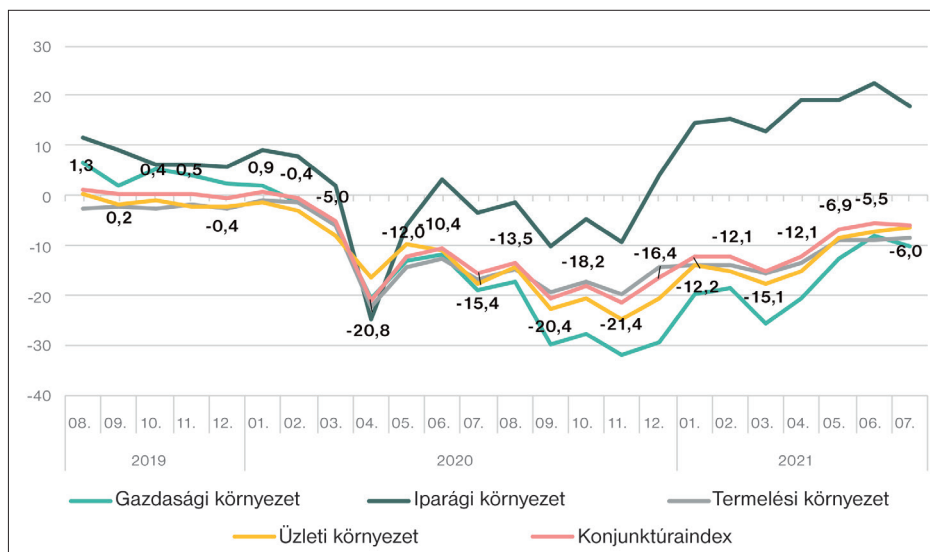
Az iparági környezet megítélése az időszak elején és végén is a legkedvezőbb volt, sőt az időszak végén felül is múlta az időszak kezdetének ér-

tékeit. Ezen alindex esetében az első járványhullámnak volt a legerősebb hatása, amikor is a mutató értéke a 2020. márciusi 2,1 pontról áprilisa -24,6 pontra csökkent, amit befolyásolhatott például az iparban az alapanyag-beszállítás elakadása. A második hullám során a visszaesés mértéke már jóval kisebb volt, a 2020 augusztusában még -1,2 pontos mutató szeptemberre -10,2 pontra süllyedt, majd novemberre már -9,2 pontra emelkedett. A harmadik hullám az iparági környezet megítélését nem befolyásolta, 2021 áprilisában a mutató értéke +19,2 volt.

Az üzleti környezet megítélése bizonyult a stabilabbnak felmérésünk szerint. Bár ezt az alindexet talán jobban befolyásolják hosszabb távú tényezők, a járvány különböző hullámai itt is éreztették hatásukat. Noha az első hullám esetében a visszaesés itt volt a legkisebb, a 2020. áprilisi érték -16,4-et tett ki. Ezt egy emelkedő fázis követte 2020 augusztusáig, amikor is a mutató -14,1-et ért el. Ezt követően novemberre az index értéke -24,7-re csökkent, azaz ennél csak a gazdasági környezet megítélése volt kedvezőtlenebb. A harmadik hullám itt is kismértékű visszaesést eredményezett, a mutató lokális minimuma 2021 márciusában következett be -17,4-es értékkel. Ezt a júliusi felmérésig emelkedés követte, amikor is a mutató értéke -6,5-öt ért el.

A termelési környezet megítélését a járvány mindhárom hulláma befolyásolta. Az első a legsúlyosabban, ekkor ugyanis az alindex értéke a

10. ábra: A vállalati konjunktúraindex és alindexei

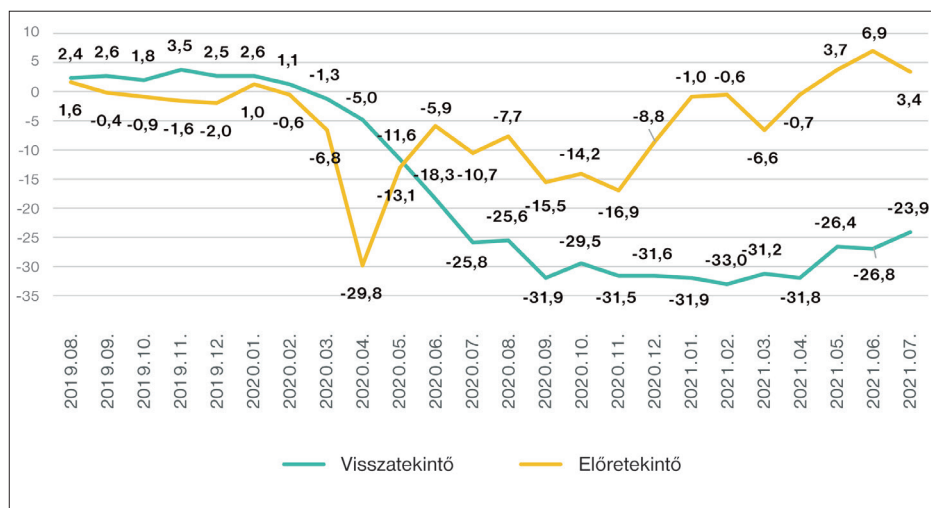

FORRÁS: SZÁZADVÉG-FELMÉRÉS

2020. februári -1,4 pontról áprilisra -22,3 pontra zuhant. Egy növekedő fázist követően az alindex értéke 2020 novemberére -19,7 pontra mérséklődött, azaz ekkor az alindex kevésbé esett vissza, mint az első hullámban. A harmadik hullámban a romlás mértéke még kisebb volt, itt a lokális mélypont -15,5 pont volt, amelyet a mutató 2021 márciusában vett fel. A harmadik hullámot követően lassú emelkedés indult el.

A háztartási kutatáshoz hasonlóan a vállalatok esetében is elkészítettük az előre- és visszatekintő indexeket. A két index időszora hasonlóan alakult, mint a háztartások esetében. Itt is az előretekintő index az, amely a járvány első hullámakor jelentős visszaesést mutatott (-29,8 pontra), amit az magyaráz, hogy a múltra vonatkozóan még nem tapasztalták a vállalkozások a kedvezőtlen hatást, de a jövőre vonatkozóan már tartottak azoktól. A visszatekintő index ezt követően kezdett fokozatosan romlani, és a későbbiekben sem tudott érdemben javulni, 2020 szeptemberétől -30 pont körül stagnált, a későbbi járványhullámok érdemben nem befolyásolták. A második és a harmadik hullám ellenben a jövőre vonatkozó várakozásokat érdemben rontotta, bár nem lettek annyira kedvezőtlenek, mint az első hullámban: a mutató értéke 2020 novemberében -16,9-es, míg 2021 márciusában -6,6-os értéket vett fel. A harmadik hullám elmúltával az előretekintő index értéke pozitív lett, azaz a vállalkozások várakozásai kedvezőbbek lettek, mint a vírus megjelenését megelőzően.

11. ábra: Az előre- és visszatekintő vállalati index

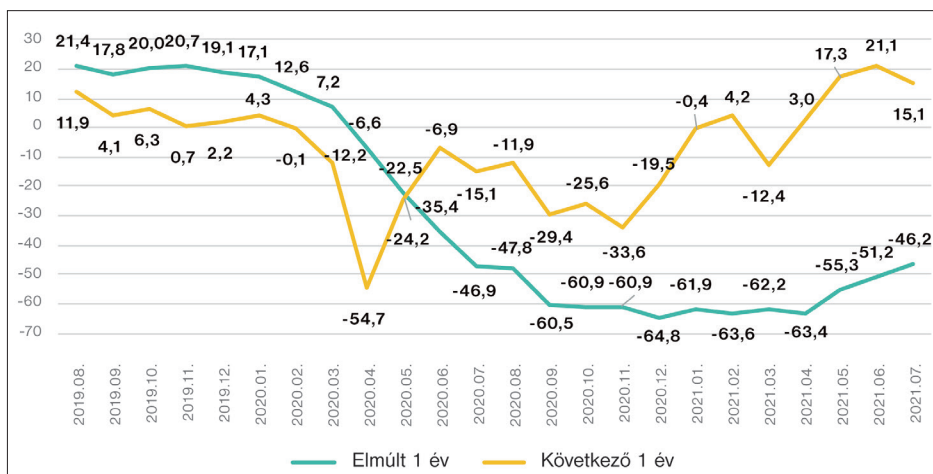
FORRÁS: SZÁZADVÉG-FELMÉRÉS

4.2 Gazdasági helyzet

A lakossági felméréshez hasonlóan a vállalati felmérésből is kiemeltünk néhány kérdést, amelyeket részletesen bemutatunk. Az első kérdés arra vonatkozott, hogy a megkérdezett vállalatvezető szerint hogyan alakult az ország gazdasági helyzete az elmúlt egy évben. A válaszok időszora hasonlít a háztartási kérdőíven kapott eredményekhez. A kérdésre adott válaszokból képzett index értéke a vírus megjelenését megelőzően +20 körül alakult, azaz a vállalkozások vezetői pozitívan értékelték a gazdaság teljesítményének múltbeli alakulását. 2020 januárjában például a megkérdezettek 6,7 százaléka válaszolta, hogy a gazdasági helyzet jelentősen, míg 15,0 százalék, hogy kismértékben romlott. A válaszadók 25,8 százaléka nem tapasztalt változást, míg 35,5 százalék kismértékű, 12,8 százalék pedig jelentős javulást érzékelt.

Az adatokban leginkább az első hullám hatása jelenik meg, azonban az sem azonnal, hanem 2020 márciusától kezdve 2020 szeptemberéig, egy fokozatos, de jelentős csökkenéssel. 2020 szeptemberében az index értéke -60,5 pont volt, ami a következő hónapokban érdemben nem változott. Így 2020 novemberében, azaz a második hullámban a válaszadók 41,3 százaléka mondta, hogy a gazdasági helyzet jelentősen, 43,1 százalék pedig, hogy kismértékben romlott. 10,4 százalék nem érzékelt változást.

12. ábra: Meglátása szerint az elmúlt egy év során hogyan változott, illetve a következő egy év során hogyan változik az ország gazdasági helyzete?

FORRÁS: SZÁZADVÉG-FELMÉRÉS

Elhanyagolható volt azok aránya, akik javulást tapasztaltak: jelentős javulást 0,9, míg kismértékűt 3,3 százalék érzékelt.

Ezt követően a második hullámban a mutató stagnált, majd érdemben a harmadik hullámig és az alatt sem változott. A harmadik hullám elmúltával ugyanakkor a gazdasági helyzet elmúlt egyéves alakulásának megítélése javulni kezdett, a 2021. júliusi felmérésben az index értéke -46,2 pont volt. Összességében tehát a múltbeli gazdasági helyzet érzékelésében az első hullámnak volt tartós és elhúzódó hatása, a második és harmadik hullám már nem volt érdemi hatással.

A következő kérdés az ország gazdasági helyzetének következő tizenkét hónapban várható változását vizsgálta. E kérdés esetében jól kirajzolódik a három hullám hatása, bár azok mértéke egyre csökkenő. A vírus megérkezését megelőzően az index értéke 0 körül, kicsit afölött alakult, azaz a vállalkozások a gazdasági teljesítmény stagnálását, minimális javulását várták. Az első hullám a vállalatvezetők várakozásait jelentősen rontotta, az index értéke 2020 áprilisára -54,7-re csökkent. Ekkor 45,4 százalék válaszolta, hogy a gazdasági helyzet jelentős, míg 27,9 százalék, hogy kismértékű romlásra számít. A válaszadók 9,0 százaléka nem számított változásra, míg 9,9 százalék kismértékű, 2,6 százalék pedig jelentős javulást várt.

Ezt egy gyors felpattanás követte, 2020 júniusában a mutató értéke -6,9-et ért el. A harmadik hullám ismét számottevő, de a korábbinál kisebb mértékű pesszimizmust hozott a jövőre vonatkozóan: a mutató értéke 2020 novemberére -33,6-ra csökkent. A járványhelyzet javulásával a kilátások semlegessé váltak, a mutató 0 körüli értékre emelkedett. A harmadik hullám a hangulatot csak kismértékben rontotta, a várakozásokat leíró indikátor 2021 márciusára -12,4-re mérséklődött, majd áprilistól ismét pozitív értéket vett fel. Az idősor végén a várakozások pozitívabbak voltak, mint a vírus megjelenése előtt. 2021 júliusában az index értéke +15,1 volt. Ekkor a megkérdezettek 8,1 százaléka mondta, hogy jelentősen, 15,4 százaléka, hogy kismértékben romlik a gazdasági teljesítmény. 20,8 százalék nem várt változást, míg 39,8 százalék kismértékű, 10,1 százalék pedig jelentős javulásra számított.

4.3 A vállalat termelése

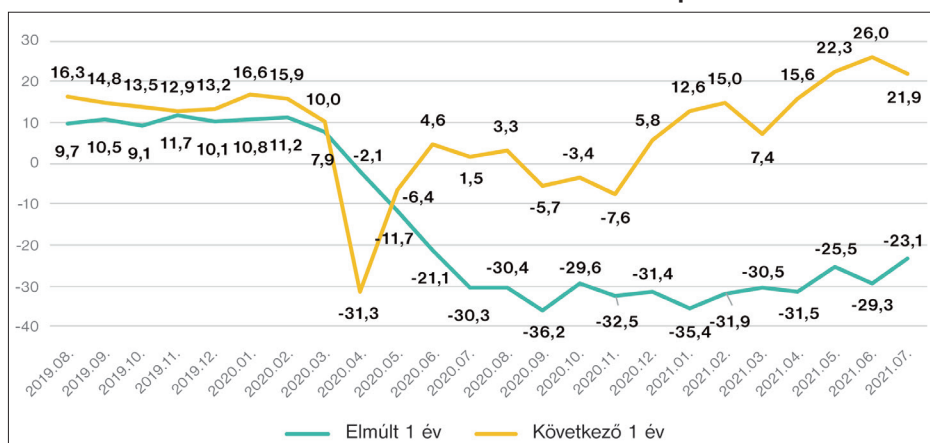
A következő kérdés a megkérdezett vállalkozás termelésének alakulását mutatja be a felmérést megelőző tizenkét hónapban. Az eredmények szerint a termelés megítélésének romlása csak az első hullámot jellemezte, akkor sem azonnal, hanem fokozatosan jelent meg a hatás. A járvány ki-

töréséig a számított index értéke +10 körül alakult, azaz a vállalatvezetők a termelés kismértékű növekedéséről számoltak be.

Az első hullám megérkeztevel fokozatos romlás következett be, az index értékének minimuma -36,2 pont volt 2020 szeptemberében. Ekkor a megkérdezettek 27,2 százaléka számolt be jelentősen, míg 32,3 százalék kismértékben csökkenő termelésről. 26,2 százalék válaszolta, hogy nem változott a termelése, 10,5 százalék kismértékben, 2,4 százalék pedig jelentősen növekvő termelést tapasztalt.

Ezt követően kismértékű emelkedés, illetve stagnálás volt jellemző, majd az elmúlt egy év termelésének megítélése a harmadik hullám elmúltával javulni kezdett. 2021 júliusában az index értéke -23,1 volt, azaz még mindig inkább a termelés mérséklődéséről számoltak be a vállalkozások vezetői: 25,4 százalék jelentős mértékűről, míg 21,6 százalék kismértékűről. A megkérdezettek 27,3 százalékának termelése nem változott a megelőző egy évben, míg 18,8 százalék kismértékű, 4,3 százalék pedig jelentős emelkedést tapasztalt.

13. ábra: Hogyan alakult, illetve alakul az Ön vállalatának termelése az elmúlt és a következő tizenkét hónapban?

FORRÁS: SZÁZADVÉG-FELMÉRÉS

A következő kérdés a termelés jövőbeni alakulásával kapcsolatos várakozásokat vizsgálta. E kérdés esetében már látszik a három hullám hatása, bár a hatás mindhárom esetben átmenetinek tekinthető. A hatás messze az első hullámban volt a legnagyobb. A vírus megjelenése előtt az index értéke +10 fölött alakult.

Az első hullámban, 2020 áprilisában azonban a várakozások jelentősen romlottak, az index értéke -31,3-ra csökkent. Ekkor egyaránt 26,4

százalék számított a termelés jelentős, illetve kismértékű visszaesésére. A megkérdezettek 25,2 százaléka várt változatlanságot, míg 15,0 százalék kismértékű, 2,3 százalék pedig jelentős növekedést.

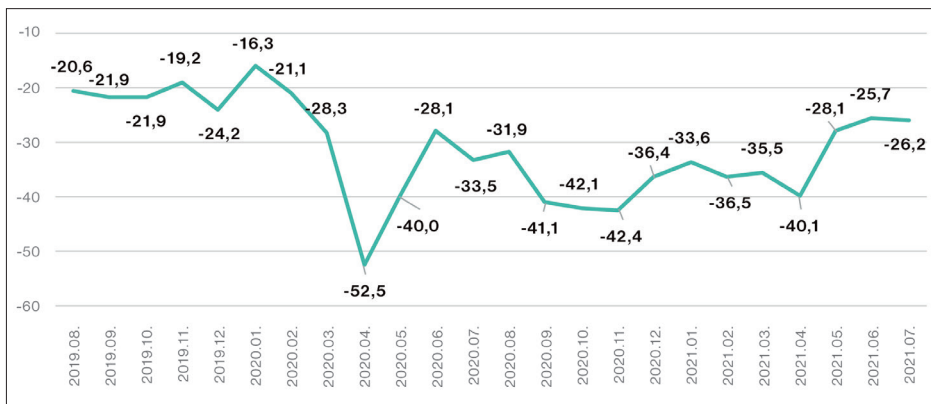
A 2020. áprilisi visszaesést egy gyors felpattanás követte, a június és augusztus közötti időszakban a mutató értéke kismértékben pozitív volt. A második hullámban a termelési várakozások ismét romlottak, az index értéke -7,6 pontra csökkent 2020 novemberére. Ezt ismételten egy növekedési fázis követte, a mutató értéke 2021 februárjában már 15,0 pont volt, majd márciusban 7,4 pontra mérséklődött, amelyet áprilistől ismét emelkedés követett. Az index értéke júliusban már +20 felett alakult, azaz a várakozások kedvezőbbek voltak, mint a vírus megjelenése előtt. A legutolsó felmérés keretében a megkérdezettek 3,2 százaléka gondolta, hogy jelentősen, 8,4 százaléka pedig, hogy kismértékben csökken a termelése. 35,3 százalék nem számított termelésének érdemi változására, míg 39,9 százalék kismértékű, 8,3 százalék pedig jelentős javulást várt a következő egy év során.

4.4 Beruházások

Végül azt a kérdést tekintjük át, amelyik azt vizsgálta, hogy az egyes vállalkozások mennyire tartják valószínűnek, hogy beruházást fognak tudni végrehajtani a következő egy évben. Eredményeink szerint a beruházási hajlandóságot mindhárom hullám befolyásolta, ám itt is az első hullámnak volt a legnagyobb szerepe. A vírus megjelenését megelőzően a számított index értéke -20 körül alakult, azaz a vállalkozások inkább nem terveztek beruházást végrehajtani. Az indexben a vírus megjelenésével jelentős csökkenés következett be: értéke 2020 áprilisában -52,5 volt. Ekkor a megkérdezettek 76,9 százaléka mondta azt, hogy valószínűbb, hogy nem hajt végre beruházást, mint hogy igen.

Az első hullámot követően a beruházási szándékot leíró mutató javulni kezdett, ám nem érte el a vírus előtti szintet. Lokális maximuma 2020 júniusában volt, -28,1 ponton. A második hullám megérkezésével a beruházási szándékok ismét romlottak, a mutató mélypontja 2020 novemberében volt, -42,4 ponton – a második hullám tehát kevésbé vetette vissza a beruházási szándékokat, mint az első. Ekkor a megkérdezettek 71,5 százaléka tartotta valószínűbbnek, hogy nem hajt végre beruházást, mint hogy igen. A második hullám után a beruházási hajlandóság kismértékben ismételten javult, majd a harmadik hullám megérkezésével -40,1 pontra esett vissza. A harmadik hullám elmúltával a beruházási szándék újból jelentősen növekedett, ám a válság előtti szintjét továbbra sem érte el.

14. ábra: Mennyire tartja valószínűnek, hogy vállalkozása beruházást fog tudni végrehajtani a következő egy évben?

FORRÁS: SZÁZADVÉG-FELMÉRÉS

5. Összefoglalás

A tanulmány keretében megvizsgáltuk, hogyan alakult a háztartások és a vállalatok gazdasági közérzete a koronavírus-járvány eddig lezajlott három hullámában. A konjunktúraindexet tekintve a járvány második hullámának volt a legnagyobb negatív hatása. Ebben közrejátszott az is, hogy az első hullám idején a jövővel kapcsolatos negatív várakozások mellett a múlt megítélése még kedvező volt, míg a harmadik hullám idején a jövővel kapcsolatos várakozások voltak pozitívabbak a múlt negatív megítélése mellett. A második hullámban ezzel szemben mind a jövő, mind a múlt megítélése kedvezőtlennek mutatkozott.

A háztartások a koronavírust a járvány három hullámában közel hasonló mértékben látták problémának, azonban az esetszámok csökkenésével a vírus terjedésével kapcsolatos aggodalmak is mérséklődtek. A háztartások gazdasági közérzetét is befolyásolta a járványhelyzet, ugyanakkor a jövőre vonatkozó várakozásaikat erőteljesebben csak az első hullám érintette, a későbbiek hatása sokkal visszafogottabb volt. A munkaerőpiaci helyzet megítélésére is leginkább csak az első és a második hullámnak volt hatása, míg a harmadik hullámnak szinte semmilyen hatása nem volt a háztartások szubjektív munkahely-biztonság érzetére. A vásárlások esetében az elmúlt egy év megítélését tekintve az első hullámot követően trendszerű romlás következett be, a megítélés mélypontja a harmadik

hullámban volt. Ezzel szemben a jövőbeli vásárlási szándékok esetében az egyes hullámok csak átmeneti visszaesést mutattak. Az anyagi helyzet megítélése összességében a három járványhullám alatt csak kismértékű és átmeneti visszaesést szenvedett el. A háztartások anyagi helyzetüket hasonlóan ítélték meg a vizsgált időszak végén (2021. július), mint a vírus megjelenését megelőzően.

A vállalatok konjunktúraérzete szintén a második hullámban volt a legkedvezőtlenebb, bár itt az első hullámhoz képest az eltérés csekély volt. A magyarázat a lakossági felméréshez hasonló: a múltat mérő kérdésre adott válaszok az első hullámban még nem voltak annyira negatívak, ám utána tartós pesszimizmusról adtak számot. A jövő megítélése ezzel szemben az első hullámban volt a legkedvezőtlenebb. A második hullám szintén rontotta a jövőre vonatkozó várakozásokat, de már csak kisebb mértékben, míg a harmadik hullámban ez a hatás már minimális volt. A várható gazdasági helyzet megítélését mindhárom járványhullám erőteljesen befolyásolta, de ez a hatás egyre kisebb mértékű volt. Ezzel szemben az elmúlt egy év gazdasági helyzetének megítélésére a második, illetve a harmadik hullám már nem gyakorolt érdemi hatást, az az első hullámot követően tartósan negatívvá vált. Hasonló folyamatok jellemezték a vállalatok termelésének elmúlt és következő egyévi alakulásának megítélését is. A beruházási szándékokat szintén befolyásolta a három vírushullám. Ebben az esetben is az első hullám rontotta a legnagyobb mértékben a beruházási szándékokat, míg a következő két hullám hatása már jóval kisebb volt.

A vírus három hulláma tehát érdemben befolyásolta a háztartások és a vállalatok konjunktúraérzetét. Több kérdés esetében megfigyelhető, hogy az első hullám jelentős, de átmeneti visszaesést okozott, míg a második és a harmadik hullám hatása már egyre kisebb volt. Azonban a múltat vizsgáló kérdéseknél inkább az volt jellemző, hogy az első hullámot követően tartós romlás következett be, így e két folyamat eredőjeként vált jellemzővé, hogy összességében a második hullámban volt a konjunktúraindex a legkedvezőtlenebb.

A vírus harmadik hullámát követően, a korlátozások enyhítésével megkezdődött a kilábalás. Több kérdés esetében, főleg a jövőre vonatkozó várakozásokat illetően, a válaszok eloszlása már ugyanolyan vagy akár kedvezőbb is, mint a vírus megjelenése előtt. Számos kérdés esetében azonban a megítélés továbbra is inkább negatív, amely a járvány hosszabb távú káros gazdasági hatásait mutatja. A konjunktúraérzet tartós javulása akkor várható, ha megszűnnek a korlátozások ismételt bevezetésével kapcsolatos félelmek, és az ezek által korábban érintett szektorok működése is visszatérhet a vírus előtti kerékvágásba.

Irodalom

Molnár, D. – Horváth, D. – Regős, G. 2021a: W-kilábalás a koronavírus-járvány két hullámában. *Pénzügyi Szemle*, 66(1), 66–87.

Molnár, D. – Regős, G. – Horváth, D. 2021b: Gazdasági trendek – a koronavírus hatása a lakosság és a vállalatok konjunktúraérzetére. In Barthel-Rúzs, Zsolt – Fűrész, Gábor – Pillók, Péter – Stefkovics, Ádám (szerk.): *Magyarország 2021. Társadalom, gazdaság és politika napjainkban*. Budapest, Századvég, 321–348.

Regős, G. – Molnár, D. – Horváth, D. 2019: Konjunktúrakutatás a makrogazdasági adatok fényében. *Statisztikai Szemle*, (97) 12, 1154–1178.